

Бенкет у чуму

Олександр Пушкін

Олександр Пушкін

Бенкет у чуму

Перекладач: М.Рильський

Уривок з Вільсонової трагедії

"The city of the plaque"¹

Вулиця. Накритий стіл. За столом бенкетує
декілька жінок та чоловіків.

Молодий чоловік

Шановний голово! я нагадаю
Про того тут, кого ми добре знали,
Чиї слівця, цікаві приповістки,
Дотепні жарти, відповіді влучні,
Ущипливі в поважності забавній,
Бенкети наші сміхом приправляли
І гнали морок, що чума безжальна,
Негадано в гостину завітавши,
На найясніші посила уми.
Два дні тому, як вигадками тішив
Він збори наші; тож не може бути,
Щоб ми на цім гулянні безтурботнім
Забули Джаксона! Його тут крісло
Стоїть порожнє, ніби дожидає
Веселуна — а він пішов уже
У попідземні селища холодні...
Ніколи красномовніший язик
Не замовкав іще у домовині;
Та ми тим часом живемо, і нам
Нема чого смутитися. Дзвінкі
Візьмемо кубки, в вигуках веселих
Згадаймо Джаксона, немов між нами
І досі він живий!..

Голова бенкету

Покинув перший
Він коло наше, і тому в мовчанні
Ми вип'єм в честь його.

Молодий чоловік

Хай буде так!

Усі п'ють мовчки.

Голова

Твій голос, дівчино, у рідних співах
Дійшов межі довершеності. Пісню
Зачни нам, Мері, дику і тужливу,
Щоб потім ми в веселощі пірнули
Ще запальніш, як той, хто в дивнім сні
Був розлучився з нашою землею.

Мері

(співає)

Мирна праця, втіхи милі
В краї нашому цвіли.
Юрми люду щонеділі
До церков побожно йшли;
Наших діточок у школі
Щебетали голоси,
І з серпом блищала в полі
Криця гострої коси.
Та тепер — заперто школу,
Обезлюділи церкви,
Жито клониться додолу,
Ліс мовчить, як неживий.
На селі людей немає,
Мов пожежа перейшла,—
Тільки цвинтар всіх приймає
До останнього житла.

Щохвилини мертвих носять,
А моління ще живих
Крізь ридання бога просять
Упокоїть душі їх!
Щохвилини інше тіло
Похорону дожида,
І збиваються могили,
Наче в бурю череда!

Як судила доля рано
Одцвісти моїй весні,
Я молю тебе, коханий,
Ти не суджений мені:
Не цілуй у мертві губи,
Не доторкуйся руки,—
Проведи в могилу, любий,
Вірну Дженні здалеки.

А тоді — покинь ці луки!
І піди в далеку путь,
Щоб душі безмежні муки
Десь розвіять і забудь.
А коли чума відхлине,
Мій німий одвідай прах,
А Едмонда не покине
Дженні й там, у небесах!

Голова

За пісню цю спасибі, люба Мері,
За пісню, повну смутку та скорботи!
Колись чума, як бачиться, так само
Одвідала поля й долини ваші,—
І стогони та зойки розлягались
На берегах потоків і струмків,
Що в наші дні дзюркочуть супокійно
У дикім раї вашої землі;
Той чорний рік, коли в страшні покоси
Лягли одважні, чисті, молоді,—
Яку він пам'ять по собі лишив?
Хіба що в простій пісні відгомони,

Тужливі та приємні. Ні! ніщо
Так не печалить нас серед бенкету,
Як ніжний звук, відлунений в серцях!

Мері

О, я б воліла не співать ніколи
Оподаль хати вбогої батьків!
Батьки любили слухать юну Мері,
І я тепер неначе наслухаю
Саму себе в далекій бідній хаті...
Мій голос був тоді солодший: він
Був голосом невинності.

Луїза

Не в моді
Тепер такі пісні. Та й досі ще
Є прості душі: їм сльоза жіноча
Довірливі розчулює серця.
Здається їй, що тут ніхто не встоїть
Перед її плачем. Коли б же сміхом
Хотіла взяти, то, мабуть, усе
Сміялась би. Хвалив тут Вальсінгам
Красунь північних,— ну, вона тепер
І розстогналася. О, ненависна
Шотландських кіс лукава жовтизна!

Голова

Стривайте-по: коліс я чую стук!

Іде віз, повний мерців. За погонича на ньому негр.

Луїза, бач, зомліла! А здавалось,—
Тверде у неї серце, як у мужа.
Жорстокий проти ніжного кволіший,
І страх живе у пристрасній душі!
Водою збризни, Мері! Так, їй краще!

Мері

Ганьби моєї та печалі сестро,
Схились до мене.

Луїза

(приходячи до пам'яті)

Демон уявився
Мені вві сні — весь чорний, білоокий,
У свій візок мене він кликав. Там
Лежали трупи й хрипло белькотали
Незрозумілі і страшні слова...
Скажіть мені: цей віз проїхав справді
Чи тільки снівся?

Молодий чоловік

Годі-бо, Луїзо,
Розвеселись. Хоч вулиця вся наша —
Німотний схов од смерті та одчаю,
Безжурності та забуття притулок,
Та, може, скрізь візок той проїздить,
І ми його перепинять не смієм,—
А щоб кінець покласти цій розмові
Та втішити жіноцтво,— заспівай
Нам, Вальсінгаме, не сумної пісні,
Що від журби шотландської вродилась,
А пісні, де панує буйний Вакх,
Що виникла над келихом кипучим!

Голова

Того не вмію. Заспіваю гімн
Чумі на честь. Я вчора склав його,
Коли вночі додому повернувся.
Уперше за життя мене охота
Взяла до рим! То слухайте ж пильніше:
Мій хриплий голос тут якраз пасує.

Голоси

Гімн в честь чуми! послухаймо його!
Гімн в честь чуми! Чудесно! Bravo! bravo!

Голова

(співає)

Коли погрозлива зима,
Як гордий вождь, веде сама
На нас жорстокі та суворі
Полки морозів і снігів,—
Огні ми світимо бадьорі
І бенкетуєм круг огнів.
Цариця гнівная, Чума
Тепер іде на нас сама,
На жнитво важачи багате,
І в наші вікна день за днем
Могильна стукає лопата...
Куди ж од неї ми втечем?
Як од примхливої зими,
Замкнемось, друзі, од Чуми!
Креснім огню, чарки налиймо,
Повиймо пристрастю уми
І, шалу кинувшись в обійми,
Прославмо царствіє Чуми.

Є дивні чари у бою,
Страшної прірви на краю,
В безмежнім, грізнім океані,
В ревінні хвиль, в диханні тьми,
І в аравійськiм урагані,
І в лютім подиху Чуми.
Все, що загибеллю грозить,
Для серця смертного таїть
Незрозуміле чарування,
Безсмертя, може, відчуття! —
Щасливий той, хто в дні страждання
Ним осолоджував життя.

Хвала ж тобі, Чумо, хвала!
Нам не страшна могильна мла!

Уже йдучи по смертних сходах,
Підносим пінні кубки ми
І діви-рози п'ємо подих,
Хоч, може... сповнений Чуми!

Входить старий священик.

Священик

Безбожний спів, безбожні нечестивці!
Бенкетами, розпусними піснями
Глузуйте з німої тиші ви,
Що всюди смерть посіяла похмура!
На цвинтарі, під похоронний плач,
Під голосіння ревно я молюся,—
А ваші гульбища ці ненависні
Тривожать супокій могил,— і землю
Над мертвими тілами потрясають!
Коли б жінок і стариків моління
Загальної не освятили ями,—
Сказав би я, що духи тут лукаві
Безбожника вхопили грішну душу
І в вічну темряву зо сміхом тягнуть.

Кілька голосів

Про пекло ловко він оповіда!
Іди, старий! Тут не до тебе, діду!

Священик

Святою вас я закликаю кров'ю
Спасителя, розп'ятого за нас:
Безбожну киньте гулянку, коли
Ви хочете зустріть на небесах,
Кого любили у житті земному.
Розходьтесь по домах своїх!

Голова

Доми

Смутні у нас — а юність прагне втіхи!

Священик

Це, Вальсінгаме, ти? Невже забув,
Як на колінах — так іще недавно —
Труп материн сльозами обливав
І в муках бився на її могилі?
Що ж, думаєш, вона тепер не плаче,
Побачивши з небес, як син в розпусті
Гріховній тоне, чувши голос твій,
Що тут пісні вигукує скажені
Серед плачів та співів молитовних?
Іди ж за мною!

Голова

О, навіщо ти
Прийшов мене тривожити? З тобою
Я не піду. Мене сюди назавжди
Одчай і муки міцно прикували,
Свідомість непростеного гріха,
Жах порожнечі, що стрічаю я,
У дім свій повернувшись змертвілий,—
І цих розваг незнані солодощі,
І кубка цього золота трутизна,
І пестощі (хай бог мене простить) —
Хоч грішної, та любої істоти.
Тінь матері не викличе мене
Відсіль. Запізно ти сюди прибув.
Зусилля марні, хоч за них я вдячний...
Іди ж, старик! Та хто з тобою піде,—
Хай буде проклят нині і повік!

Голоси

Bravo, bravo! Достойний голова у нас!
От так сказав! Геть, діду, геть іди!

Священик

Матільдин кличе дух тебе святий!

Голова

(встає)

Заприсягнись, піднявши в небеса
Бліду, зів'ялу руку, залишить
В труні ім'я, навіки заніміле!
Коли б од неї, чистої, сховатись
Я силу мав!.. Вона мене вважала
За чесного, за гордого, і щастя
В моїх обіймах знала неземне...
Де я?.. о, благовіснице небесна!
Тебе я бачу там, куди мій дух
Уже повік не досягне...

Жіночий голос

Безумець:
Йому ввижається померла жінка!

Священик

Ходім за мною...

Голова

Ні, мій отче,
зглянься.
Лиши мене!

Священик

Хай бог тебе спасе!
Прощай, мій сину.

Виходить. Бенкет іде далі.
Голова залишається, глибоко замислений.

1 Чумне місто (англ.).— Ред.